

Rafał Adamus

dr hab., prof. UO, Uniwersytet Opolski

ORCID: 0000-0003-4968-459X

radamus@uni.opole.pl

Niedopuszczalność zwrotu wpłat na fundusz stabilizacyjny na rzecz syndyka upadłej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, cz. 2

W niniejszym artykule, który stanowi kontynuację dwuczęściowego opracowania, analizowany jest problem dopuszczalności żądania przez syndyka upadłej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej (dalej: „kasa”) zwrotu wpłat wniesionych na fundusz stabilizacyjny. Jak już wspomniano w pierwszej części, nie jest to tylko zagadnienie istnienia bądź braku istnienia roszczenia cywilnoprawnego po stronie syndyka. Rzeczywistą istotą przedstawionego dylematu jest pytanie o dopuszczalność ograniczenia ustawowego atrybutu Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej (dalej: „Kasa Krajowa”) wykonywanego w interesie publicznym. Fundusz stabilizacyjny – jak to wykazano w poprzedniej części – odgrywa bowiem szczególną rolę w całym systemie finansowym. Istotą działania kasy jest idea samopomocy finansowej, polegająca na wzajemnym kredytowaniu się członków kasy ze zgromadzonych w kasie środków pieniężnych, a także niezarobkowy charakter prowadzonej działalności, przy istnieniu więzi społecznej pomiędzy członkami kasy.

Charakter wpłat dokonywanych przez kasy w kontekście wykładni art. 58 ustawy o skok

1. Charakter wpłat na fundusz stabilizacyjny

Dla zapewnienia stabilności finansowej kas wszystkie kasy wnoszą na wyodrębniony w Kasie Krajowej fundusz stabilizacyjny środki w wysokości co najmniej 1% i nie więcej niż 3% ich aktywów¹. Wpłaty kas na fundusz stabilizacyjny mają

¹ Zob. M. Golec, *Systemowe obciążenia finansowe spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Bezpieczny Bank” 2014, nr 3.

charakter: a) obligatoryjny (wpłata na fundusz nie jest uprawnieniem czy opcją kasy), b) ustawowy (co podkreśla wysoką rangę tego obowiązku), c) pieniężny (kasa nie ma możliwości wniesienia wkładu niepieniężnego), d) solidarnościowy (wpłaty mogą być w ramach funduszu wykorzystane w interesie innych kas), e) proporcjonalny, f) wielkościowo zmienny (wysokość wpłaty nie jest stała, ale zależy od bieżącej wysokości aktywów), g) cykliczny, h) nieprzenoszalny (nie-dopuszczalne byłoby przejście zobowiązania kasy do wpłat na fundusz przez osobę trzecią), i) niezmienny (Kasa Krajowa nie może zmniejszyć ustawowego progu wpłat przez poszczególne kasy, niedopuszczalne byłoby np. *datio in solutum*), j) bezterminowy (wpłaty powinny być dokonywane do czasu ustania bytu prawnego kasy albo zmiany ustawy znoszącej ten obowiązek). Kasy dokonują wpłat w związku z dopuszczeniem do działania na rynku finansowym i wypracowanymi w ten sposób aktywami².

2. Ryzyko ekonomiczne braku zwrotu wpłat

Z uwagi na cele funduszu stabilizacyjnego, a w tym z uwagi na okoliczność, że kredyty stabilizacyjne udzielone kasom przez Kasę Krajową mogą nie zostać spłacone; okoliczność, że udziały nadobowiązkowe w kasach mogą zostać przeznaczone na pokrycie strat kasy (art. 26 ust. 2 ustawy o skok); okoliczność, że istnieje możliwość udzielania kasom bezzwrotnej pożyczki (art. 52 ust. 4 pkt 1 ustawy o skok) skutkuje potencjalnym ryzykiem braku realnego zwrotu wpłat. Przepis art. 58 ust. 1 pkt 1 ustawy o skok stanowi: „zwrot następuje z wolnych środków funduszu stabilizacyjnego proporcjonalnie do wysokości wkładów wniesionych przez poszczególnych członków”.

3. Brak analogii do ustąpienia ze spółki handlowej

Wpłaty kas na fundusz stabilizacyjny nie mają charakteru inwestycyjnego, a ich celem nie jest aprecjacja pieniądza dla wpłacającego. W kontekście funduszu stabilizacyjnego nie ma jakiegokolwiek analogii pomiędzy kasami ustępującymi z Kasy Krajowej a udziałowcami występującymi ze spółek kapitałowych na podstawie procedur umorzeniowych udziałów (art. 199 i n. ustawy z 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych [dalej: „k.s.h.”]) bądź akcji (art. 359 i n.k.s.h.). Obowiązek wpłat na fundusz stabilizacyjny wynika z normy *iuris cogentis* prawa publicznego. Zwrot wpłat dokonanych na fundusz stabilizacyjny nie jest odpowiednikiem umorzenia akcji bądź udziałów w spółkach kapitało-

² E. Wiszniowski, *Rewolucja czy normalizacja rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych?*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2014, nr 373, s. 282 i n.

wych. Wpłaty kas na fundusz stabilizacyjny stanowią koszt kas³. Jest to koszt księgowy⁴.

W kontekście ustawowego obowiązku wpłat na fundusz stabilizacyjny należy pamiętać, że kasy to instytucje non profit. Zgodnie z art. 26 ust. 1 ustawy o skok nadwyżka bilansowa zostaje przeznaczona na zwiększenie funduszu zasobowego lub uzupełnienie udziałów uprzednio przeznaczonych na pokrycie straty bilansowej.

4. Ustawa o skok jako *lex specialis* względem prawa spółdzielczego

Ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych w zakresie w niej nieuregulowanym korzysta ze wsparcia Prawa spółdzielczego. Zgodnie z art. 41 ust. 1 ustawy o skok Kasa Krajowa jest spółdzielnią osób prawnych, do której w zakresie nieuregulowanym ustawą stosuje się przepisy Prawa spółdzielczego, przy czym obowiązuje norma kolizyjna *lex specialis derogat legi generali*⁵. Niemniej, po pierwsze, regulacja funduszu stabilizacyjnego jest zupełna. Po drugie, instytucja funduszu stabilizacyjnego nie ma swojego odpowiednika w Prawie spółdzielczym i jest na tyle specyficzna, że brak podstaw do wyciągania wniosków co do istoty tej instytucji na gruncie innych ustaw, w tym Prawa spółdzielczego. Kasa Krajowa jest szczególnego rodzaju spółdzielnią z uwagi na przedmiot jej działalności i zasady członkostwa.

Spółdzielca wpłaca wpisowe, opłaca zadeklarowany udział (udziały)⁶ obowiązkowy (art. 19 § 1 pr. spółdz.). Może opłacić udziały dodatkowe. Ustawa nie wymaga od spółdzielcy żadnych wpłat na jakiś fundusz wspólny, tworzony w interesie ogółu spółdzielców⁷. Członek spółdzielni uczestniczy w pokrywa-

³ Poprzednio § 22 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 25 czerwca 2014 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 2014 r., poz. 880), obecnie § 22 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 68).

⁴ Wyrok NSA z dnia 19 lutego 2019 r. II FSK 395/17 sugeruje, że przepisy prawa o rachunkowości, zgodnie z konstytucyjnym standardem normowania obciążeń podatkowych w ustawach podatkowych (art. 217, art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej); nie mogą rozstrzygać w przedmiocie podstawy opodatkowania nałożonych danin publicznych.

⁵ Por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2011 r., III CZP 125/10, gdzie wyrażono pogląd, że poprzednio obowiązująca ustawa o kasach stanowiła *lex specialis* w stosunku do ustawy Prawo spółdzielcze.

⁶ Zgodnie z art. 20 § 1 pr. spółdz. członek spółdzielni obowiązany jest zadeklarować jeden udział, jeżeli statut nie zobowiązuje członków do zadeklarowania większej ilości udziałów.

⁷ Zgodnie z art. 78 § 1 pr. spółdz. zasadniczymi funduszami własnymi tworzonymi w spółdzielni są fundusz udziałowy (powstający m.in. z wpłat udziałów członkowskich) i fundusz zasobowy (powstający m.in. z wpłat wpisowego przez członków). Dodatkowo zgodnie z art. 78 § 2 pr. spółdz. spółdzielnia tworzy także inne fundusze własne, przewidziane w odrębnych przepisach oraz w jej statucie.

niu jej strat do wysokości zadeklarowanych udziałów (art. 19 § 2 pr. spółdz.). Członek Kasy Krajowej jest obowiązany wnieść wpisowe oraz wpłacić zadeklarowane udziały (art. 45 ust. 1 ustawy o skok). Kasa Krajowa tworzy odpowiednio fundusz udziałowy i zasobowy (art. 54 ust. 1 ustawy o skok). Dodatkowo członek Kasy Krajowej dokonuje obligatoryjnych wpłat na fundusz stabilizacyjny. Zgodnie z art. 26 § 1 pr. spółdz. udział byłego członka wypłaca się na podstawie zatwierdzonego sprawozdania finansowego za rok, w którym członek przestał należeć do spółdzielni. Sposób i terminy wypłaty określa statut. Zgodnie z art. 26 § 2 pr. spółdz. byłemu członkowi nie przysługuje prawo do funduszu zasobowego oraz do innego majątku spółdzielni, z zastrzeżeniem art. 125 § 5a pr. spółdz. Czym innym są zatem zasady rozliczeń z ustaniem członkostwa w spółdzielni a czym innym rozliczenia, o których mowa w art. 58 ustawy o skok.

W konsekwencji w przypadku ustania członkostwa w Kasie Krajowej nie dojdzie do posiłkowego stosowania przepisu art. 21 pr. spółdz. do zwrotu wpłat na fundusz stabilizacyjny. Zgodnie z art. 21 pr. spółdz.:

[...] członek spółdzielni nie może przed ustaniem członkostwa żądać zwrotu wpłat dokonanych na udziały (nie dotyczy to jednak wpłat przekraczających ilość udziałów, których zadeklarowania wymaga statut obowiązujący w chwili żądania zwrotu). Zwrot tych wpłat nie może nastąpić przed zatwierdzeniem sprawozdania finansowego za rok, w którym członek wystąpił z żądaniem oraz w wypadku, gdy jego udziały zostały przeznaczone na pokrycie strat spółdzielni (art. 19 § 2). Sposób i termin zwrotu określa statut.

Po pierwsze, nie jest możliwe posiłkowe zastosowanie art. 21 pr. spółdz., dlatego że nie ma analogii pomiędzy wpłatami kasy na fundusz stabilizacyjny a wpłatami spółdzielcy na udziały. Zgodnie z art. 45 ust. 1 ustawy o skok członek Kasy Krajowej też jest obowiązany wnieść wpisowe oraz wpłacić zadeklarowane udziały. Podstawą do dokonania przez kasy wpłat na fundusz stabilizacyjny jest ustawa, a nie statut. Kasy dokonują wpłat na fundusz stabilizacyjny wyłącznie w pieniądzu, nie są dopuszczalne wkłady niepieniężne. Po drugie, dlatego że art. 58 ustawy o skok samodzielnie i wyczerpująco reguluje przesłanki zwrotu. Po trzecie, ponieważ skład osobowy spółdzielni jest z natury rzeczy zmienny. Ponadto członek spółdzielni może wystąpić z niej za wypowiedzeniem (art. 22 pr. spółdz.), a w myśl art. 24. § 1 pr. spółdz. spółdzielnia może rozwiązać stosunek członkostwa tylko przez wykluczenie albo wykreślenie członka. Inaczej jest w przypadku członkostwa w Kasie Krajowej: utrata członkostwa przez kasę nie ma (jak w przypadku spółdzielni) charakteru *a vista*.

Wkłady kas na fundusz stabilizacyjny nie są wkładami w rozumieniu prawa spółdzielczego, stąd też przepisów tej ostatniej ustawy regulujących proble-

matykę wkładów członkowskich w spółdzielni nie można stosować nawet *per analogiam*. Wpłaty wnoszone przez kasy na fundusz stabilizacyjny, o których mowa w art. 55 ust. 1 ustawy o skok, są specyficzną dla Kasy Krajowej instytucją prawną, całkowicie odmienną od wkładów członkowskich w spółdzielni w rozumieniu art. 20 § 2 pr. spółdz.

Charakter członkostwa kasy w Kasie Krajowej w kontekście wykładni art. 58 ustawy o skok

Podstawą dla istnienia Kasy Krajowej i określenia charakteru jej członków jest ustawa. Kasa Krajowa jest spółdzielnią osób prawnych, do której w zakresie nieuregulowanym ustawą o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych stosuje się przepisy Prawa spółdzielczego (art. 41 ust. 1 ustawy o skok). Członkami Kasy Krajowej są wyłącznie kasy⁸. Ustawa stanowi, że kasy „zrzeszają się w Kasie Krajowej” (art. 41 ust. 2 zd. 1 ustawy o skok). Wynika z tego, że członkostwo kasy w Kasie Krajowej jest obligatoryjne⁹. Członkostwo w Kasie Krajowej nie jest zatem sferą autonomii woli. Kasa Krajowa jest przymusową korporacją. Odróżnia to Kasę Krajową od spółdzielni czy spółki, w której uczestnictwo jest dobrowolne.

Terminus a quo członkostwa w Kasie Krajowej powinien być liczony od daty utworzenia kasy (wejścia w życie przepisów). *Terminus ad quem* członkostwa w Kasie Krajowej przypada na ustanie osobowości prawnej kasy. Stosunek uczestnictwa (członkostwa) w Kasie Krajowej ma zatem specyficzny charakter prawny.

Inaczej niż w przypadku ustania członkostwa w spółce handlowej, spółdzielni lub banku spółdzielczym, ustanie członkostwa w Kasie Krajowej ma szczególny charakter prawny. Regulacja § 14 Statutu Kasy Krajowej stanowi, że członkostwo w Kasie Krajowej ustaje z chwilą wykreślenia z rejestru członków. Z kolei wykreślenie następuje z dniem, w którym ustaje osobowość prawna.

Utrata osobowości prawnej oznacza utratę bytu prawnego: utratę zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych, zdolności sądowej. Od tej chwili kasa nie może być już podmiotem praw i obowiązków cywilnoprawnych, w tym wynikających z ustawy stosunków zobowiązaniowych. Organy kasy ulegają rozwiązaniu. Wygasają udzielone pełnomocnictwa. Ogłoszenie upadłości kasy nie oznacza ani utraty przez kasę osobowości prawnej, ani automatycznego ustania członkostwa w Kasie Krajowej.

⁸ Zob. A. Karwasińska, *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe – glosa – III CZP 67/06. Ograniczenie zdolności prawnej podmiotów niebędących spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi w zakresie członkostwa w Kasie Krajowej*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 24, s. 1381.

⁹ Tak np. wyrok Sądu Najwyższego Izba Cywilna z dnia 14 czerwca 2017 r., IV CSK 461/16.

W kontekście zwrotu wkładów wniesionych przez kasy należy zatem mieć na uwadze, że fundusz stabilizacyjny ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia stabilności finansowej kas, a zatem ważnej części systemu finansowego w Polsce. Członkostwo w Kasie Krajowej jest obligatoryjne. To samo dotyczy wpłat na fundusz stabilizacyjny. Sam fundusz stabilizacyjny jest funduszem własnym Kasy Krajowej. Członkostwo w Kasie Krajowej wygasa dopiero z chwilą wykreślenia z rejestru członków, co następuje dopiero po ustaniu osobowości prawnej kasy.

Wykładnia art. 58 ustawy o skok w świetle pojęć ogólnych

„Prawa nie ma przed interpretacją”. *Prima facie* może pojawić się wniosek, że regulacja art. 58 ustawy o skok jest – w płaszczyźnie językowej – wewnętrznie sprzeczna. Z jednej strony, roszczenie o zwrot wkładu powstaje dopiero w przypadku ustania członkostwa danej kasy (a zatem wyłącznie osoby prawnej) w Kasie Krajowej. Sekwencja czasowa jest taka, że najpierw kasa traci swój byt prawny¹⁰, a następnie traci swoje członkostwo w Kasie Krajowej. Zgodnie z ustawą z żądaniem zwrotu występuje „były członek”. Z drugiej strony osoba prawna, która utraciła swój byt prawny w wyniku wykreślenia jej z właściwego rejestru, nie istnieje, a jej organy uległy rozwiązaniu¹¹. Zatem nieistniejąca kasa (nieistniejący wierzyciel) nie ma możliwości ani zgłoszenia żądania, ani odebrania zwrotu wpłat¹². Jak można rozwiązać ów pozorny paradoks?

¹⁰ Z literatury por.: A. Witosz, *Wykonanie układu likwidacyjnego a byt prawny upadłego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 8, s. 4 i n.; *idem*, *Likwidacja a czynności likwidacyjne*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2010, nr 5, s. 18 i n.; M. Kos, B. Sierakowski, *Zakończenia postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku spółki kapitałowej a dalsze jej istnienie*, „Monitor Prawa Bankowego” 2014, nr 5, s. 87 i n.

¹¹ R. Adamus, *„Życie po życiu” spółki kapitałowej*, „Jurysta” 2010, nr 1, s. 57 i n.

¹² W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2012 r., IV CSK 369/11 wyrażono pogląd, że „[...] wierzytelność, której dłużnikiem osobistym jest osoba prawna, nie wygasa z chwilą wykreślenia dłużnika z rejestru na skutek zakończenia postępowania upadłościowego, jeżeli charakter tej wierzytelności jest tego rodzaju, że możliwe jest jej zaspokojenie z substratu majątkowego pozostającego po osobie prawnej np. w razie złożenia odpowiednich kwot do depozytu sądowego, czy też z zabezpieczeń tej wierzytelności na przedmiotach majątkowych osób trzecich. W takich przypadkach likwidacja osoby prawnej prowadzi do powstania sytuacji prawnej podobnej w skutkach do tej, która jest określana mianem »zobowiązania naturalnego albo niepełnego«, tj. zobowiązania, z którego wynika wprawdzie wierzytelność, która jednak nie może być dochodzona w drodze zastosowania przymusu państwowego. Konstrukcja prawna zobowiązania wymaga istnienia dłużnika, jako podmiotu, który jest zobowiązany do spełnienia określonego świadczenia. Z chwilą jednak powstania określonej wierzytelności, z perspektywy wierzyciela, istotne jest, czy istnieje substrat majątkowy, z którego może być wierzytelność zaspokojona oraz podmiot – chociażby osoba trzecia niebędąca dłużnikiem osobistym – wobec którego może być skierowane roszczenie wierzyciela. Możliwość zaspokojenia wierzytelności z przedmiotów majątkowych pozostałych po osobie prawnej albo z zabez-

Potencjalnych wniosków płynących z różnych metod wykładni przepisów może być wiele.

Wykładnia językowa (językowo-logiczna, gramatyczna, lingwistyczna) ma pierwszeństwo przed innymi metodami wykładni. Najpierw dokonuje się wykładni językowej, a dopiero w dalszej kolejności wykładni systemowej (systematycznej), wreszcie teleologicznej (pojmowanej łącznie jako celowościowa lub funkcjonalna). Priorytet wykładni językowej ma proste uzasadnienie. Po pierwsze, przedmiotem wykładni jest język, w którym zostały sformułowane teksty prawne. Po drugie, przyczynami wykładni są racje językowe, takie jak wieloznaczność, nieostrość czy niejasność użytych w tekście prawnym wyrażań. Po trzecie, swoboda interpretacji jest ograniczona. Nie jest możliwe całkowite zanegowanie wyników wykładni językowej, ale tylko jej modyfikacja. Po czwarte, normy prawne będące wyjątkami nie podlegają wykładni rozszerzającej¹³.

Możliwe wnioski z wykładni pozajęzykowej art. 58 ustawy o skok i ich krytyka

1. Koncepcja „ekspektatywy ustania członkostwa”

Nie można wykluczyć sformułowania poglądu, że dla powstania roszczenia z art. 58 ustawy o skok dla syndyka masy upadłości wystarcza sama ekspektatywa ustania członkostwa w Kasie Krajowej. Wraz z ekspektatywą ustania członkostwa, która pojawia się z chwilą ogłoszenia upadłości kasy, powstaje roszczenie syndyka masy upadłości o zwrot wpłat. Syndyk masy upadłości musiałby w takim wypadku wykazać, że nie zajął podstawy do (a) uchylenia, (b) umorzenia postępowania upadłościowego, (c) odstąpienia od wykreślenia podmiotu z rejestru, (d) zawarcia układu w upadłości (art. 266 a i n. pr. upadł.). W przypadku uchylenia postępowania upadłościowego nie dochodzi do utraty osobowości prawnej (art. 372 i n. pr. upadł.). Podobnie się dzieje w przypadku umorzenia postępowania upadłościowego (art. 361 i n. pr.

pieczeń na przedmiotach majątkowych osób trzecich wyłącza możliwość przyjęcia, aby w takim przypadku dochodziło do następczej niemożliwości świadczenia (art. 475 k.c.). Utrata bytu prawnego osoby prawnej nie niweczy ani nie modyfikuje dotychczasowej treści stosunku zobowiązaniowego, lecz prowadzi do swego rodzaju konserwacji dotychczasowej jego treści i niemożności skutecznego dochodzenia roszczeń przeciwko nieistniejącemu dłużnikowi oraz niemożności wykonywania uprawnień prawnokształtujących wynikających z wierzytelności. Przy takim założeniu hipoteka jako prawo rzeczowe o charakterze akcesoryjnym nie staje się prawem samodzielny i oderwanym od treści wierzytelności, którą dotychczas zabezpieczała. Wygaśnięcie wierzytelności dotyczyć będzie jedynie tych z nich, których charakter wymaga istnienia dłużnika osobistego”.

¹³ Zob. np. Z. Pulka, *Podstawy prawa. Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Forum Naukowe, Poznań 2012, s. 122; J. Stelmach, *Współczesna filozofia interpretacji prawniczej*, WUJ, Kraków 1999, s. 7; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, TNOiK, Toruń 2010, s. 107.

upadł.)¹⁴. W tym kontekście warto też odwołać się do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2010 r.¹⁵ We wskazanym orzeczeniu wyrażono pogląd, że jeżeli postępowanie upadłościowe, obejmujące likwidację majątku upadłego, doprowadziło do zaspokojenia wszystkich wierzycieli, lecz nadal pozostał majątek spółki,

[...] to nie w każdej sytuacji istnieją podstawy do jej wykreślenia [z rejestru sądowego] i pozbawienia bytu prawnego. Spółka, która po zakończeniu postępowania upadłościowego odbiera pozostały majątek, decyduje tym samym o jego losie. Nie ma w takiej sytuacji przeszkód, aby zgłosiła sprzeciw co do jej wykreślenia z rejestru i podjęła działalność. W takiej sytuacji istnieją podstawy do odejścia od literalnej wykładni art. 477 § 1 i § 2 k.s.h., trudno bowiem wykreślić spółkę [z rejestru sądowego] po przeprowadzeniu postępowania, w ramach którego zaspokojeni zostali jej wierzyciele, ale dysponuje ona dalej swoim majątkiem i w sposób prawem przewidziany wyraża wolę dalszego istnienia¹⁶.

Dalej może się pojawić zarzut, że co prawda ustawodawca sformułował przesłankę zwrotu wpłat w taki sposób, że „w razie ustania członkostwa w Kasie Krajowej wkłady wniesione przez kasę na fundusz stabilizacyjny [...] podlegają zwrotowi”, ale dalej ustawodawca stanowi, że „kwota wolnych środków funduszu stabilizacyjnego jest ustalana na dzień zatwierdzenia sprawozdania finansowego za rok, w którym były członek wystąpił z żądaniem zwrotu”. Zatem „były członek” to kasa, której ustąpienie z Kasy Krajowej jest wysoce prawdopodobne i w związku z tym, analogicznie jak czyni to spółdzielca co do wniesionych wkładów, kasa ta zgłasza żądanie jako ustępujący członek. Ponieważ syndyk ma obowiązek dokonać podziału zgromadzonych funduszy masy upadłości, żądanie takie musi podnieść jeszcze przed zakończeniem postępowania upadłościowego i utratą osobowości prawnej kasy. W konsekwencji zwrot: „w razie ustania członkostwa” należy rozumieć jako – „w razie ustaniania członkostwa”. Innymi słowy jest to argument, że ustawodawca użył w tekście prawnym złej formy rzeczownika odczasownikowego (*gerundium*, odśłownika), biorąc za podstawę słowotwórczą czasownik w formie dokonanej („ustało”) miast czasownika w formie niedokonanej („ustawało”).

¹⁴ Zob. np. T. Kohorewicz, *Umorzenie postępowania upadłościowego*, „Prawo Spółek” 1998, nr 3, s. 37 i n.; W. Wyrzykowski, *Z problematyki umorzenia postępowania upadłościowego spółki akcyjnej*, „Prawo Spółek” 2008, nr 1, s. 41 i n.

¹⁵ V CSK 208/09.

¹⁶ Zob. też M. Kos, B. Sierakowski, *op. cit.*, s. 87 i n.; M. Jackowski, T. Wojech, *Zachowanie podmiotowości przez spółkę kapitałową po zakończeniu likwidacyjnego postępowania upadłościowego*, „Fenix.PL” 2010, nr 2, s. 9 i n.

2. Krytyka koncepcji ekspektatywy

Niemniej pogląd taki stoi w sprzeczności z literalnym brzmieniem przepisu art. 58 ustawy o skok. Po pierwsze, przesłanką zwrotu wpłat na fundusz stabilizacyjny jest *expressis verbis* „ustanie” członkostwa, a nie ekspektatywa jego utraty. Po drugie, z żądaniem zwrotu wpłat do Kasy Krajowej występuje „były członek”. Ustawodawca jest zatem wyjątkowo konsekwentny w płaszczyźnie werbalnej. Wreszcie należy zauważyć, że w art. 26 ust. 1 pr. spółdz. co do roszczenia dotyczącego gatunkowo innych wkładów niż określone w art. 58 ustawy o skok „członek spółdzielni nie może przed ustaniem członkostwa żądać zwrotu wpłat dokonanych na udziały”. Zatem również w relacjach pomiędzy spółdzielnią a spółdzielcą – co do wpłat dokonanych na udziały – wykluczone jest dokonywanie rozliczeń przed ustaniem członkostwa w spółdzielni.

Kim jest „były członek” w rozumieniu art. 58 ustawy o skok? Ustawodawca nie zakłada „życia po życiu” kasy, która utraciła swoją osobowość prawną jeszcze przed utratą członkostwa w Kasie Krajowej. Zamiennikiem zwrotu „były członek” jest następcą prawny kasy pod tytułem ogólnym (sukcesor uniwersalny). Należy ponownie przypomnieć, że pierwszeństwo ma wykładnia językowa (gramatyczna). Dopiero wówczas gdy prowadzi ona do zawodnych wniosków, możliwa jest wykładnia celowościowa. Niemniej, jak to zostanie dalej wykazane, gramatyczna wykładnia art. 58 ustawy o skok prowadzi do sensownych wniosków interpretacyjnych.

Z kolei wykładnia celowościowa wiąże się z konfliktem wartości aksjologicznych. Z jednej strony, ochrona substancji funduszu stabilizacji odpowiada interesowi publicznego, z drugiej – za dopuszczeniem do wypłaty przemawia prywatny interes wierzycieli upadłego. Z punktu widzenia aksjologii większe znaczenie ma ochrona interesu publicznego niż określonych interesów prywatnych. Dodatkowo należy zaznaczyć, że w przypadku klasycznej spółdzielni tzw. obowiązkowe wpłaty na udział nigdy nie są wypłacane przed ustaniem członkostwa albowiem samo roszczenie co do samej zasady powstaje z chwilą ustania członkostwa w spółdzielni, wymagalne zaś co do konkretnej kwoty staje się jeszcze później, a w przypadku potrzeby pokrycia strat spółdzielni w ogóle może nie zostać wypłacone (art. 21 pr. spółdz.). Roszczenie cywilnoprawne spółdzielcy formułowane na podstawie art. 21 pr. spółdz. nie ma przy tym wpływu na interes publiczny, tak jak to się dzieje z roszczeniem syndyka opieranym o wnioski z wykładni celowościowej art. 58 ustawy o skok. Ponadto art. 28 pr. spółdz. stanowi, że w razie otwarcia likwidacji w ciągu sześciu miesięcy lub wszczęcia postępowania upadłościowego w ciągu roku od dnia, w którym członek przestał należeć do spółdzielni, obowiązany jest on wobec spółdzielni do uczestniczenia w pokrywaniu jej strat tak, jak gdyby był nadal

członkiem. W przypadku upadłości kasy zazwyczaj wcześniej korzysta ona ze środków funduszu stabilizacyjnego. Byłaby całkowitą anomalią prawną sytuacja, w której Kasa Krajowa miałaby wierzytelność do upadłego z tytułu zadysponowania funduszem stabilizacyjnym, a jednocześnie zmuszona była do zapłaty do rąk syndyka masy upadłości wartości wkładów wniesionych na fundusz stabilizacyjny.

3. Koncepcja zbycia wierzytelności

Nie można wykluczyć przyjęcia poglądu, że syndyk masy upadłości kasy może zbyć wierzytelność przyszłą o zwrot wpłat na zasadzie art. 509 k.c., a cesjonariusz wystąpi z roszczeniem po ustaniu bytu prawnego upadłej kasy. Typowym sposobem likwidacji wierzytelności wchodzących w skład masy upadłości (w tym wierzytelności przyszłych) jest ich zbycie przez syndyka¹⁷. Ponadto zgodnie z art. 27 § 1 pr. spółdz. członek spółdzielni może rozporządzać swoimi roszczeniami do spółdzielni o wypłatę udziałów oraz o zwrot wkładów lub o wypłatę ich równowartości ze skutecznością od dnia, w którym roszczenia te stały się wymagalne.

4. Krytyka koncepcji zbycia wierzytelności

Niemniej koncepcja cesji syngularnej wierzytelności przyszłej ma oczywiste mankamenty. Już na wstępie można mieć wątpliwość, czy środki funduszu stabilizacyjnego, utrzymywanego w interesie publicznym, mogą być przedmiotem spekulacyjnych transakcji? Przepis art. 58 ustawy o skok stanowi, że z żądaniem zwrotu może wystąpić jedynie „były członek”, a zatem sukcesor generalny a nie syngularny cesjonariusz. Ponadto przepis art. 27 § 1 pr. spółdz. odnosi się do gatunkowo kompletnie innych roszczeń niż te, które są opisane w art. 58 ustawy o skok, a nie został odpowiednio powtórzony w ustawie o skok co do roszczeń opisanych w jej art. 58, pomimo że członkostwo kasy w Kasie Krajowej ustaje dopiero z chwilą utraty jej osobowości prawnej.

¹⁷ Z orzecznictwa warto przywołać uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2010 r., III CZP 56/10, OSNC 2011/3/23, w której przyjęto, że „syndyk masy upadłości spółki akcyjnej ma legitymację do ściągnięcia od akcjonariuszy uzupełniających wpłat na pokrycie kapitału zakładowego, których termin płatności jeszcze nie upłynął przed datą ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku spółki akcyjnej, a akcjonariusze nie zostali wezwani do uzupełnienia wkładu przez likwidatorów zgodnie z art. 471 k.s.h.”. Z kolei z analizy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2015 r., III CSK 284/14 można wyciągnąć wniosek, że syndyk może sprzedać wierzytelność upadłej spółki wobec współnika i członków zarządu ze stosunków korporacyjnych, a jej nabywca może skutecznie dochodzić zapłaty tego długu.

5. Koncepcja posiłkowego stosowania Prawa spółdzielczego

Powstaje pytanie, czy podstawą dla dochodzenia roszczeń przez syndyka nie jest art. 27 § 3 pr. spółdz. Zgodnie z tym przepisem jeżeli egzekucja z innego majątku członka spółdzielni okaże się bezskuteczna, a przepis szczególny nie stanowi inaczej, wierzyciel członka może skierować egzekucję do wniesionych przez członka wkładów. W takim wypadku roszczenie członka o zwrot wkładów lub ich równowartości staje się wymagalne po upływie sześciu miesięcy od dnia zajęcia wkładów, chyba że wymagalność tego roszczenia nastąpiła wcześniej na podstawie innych przepisów. Upadłość jest traktowana jako egzekucja generalna. Syndyk, podobnie jak komornik, działa w trybie przymusu państwowego. Czy zatem syndyk nie korzysta z tytułu do dochodzenia roszczeń jeszcze przed utratą członkostwa w Kasie Krajowej?

6. Krytyka koncepcji posiłkowego stosowania Prawa spółdzielczego

Pomiędzy roszczeniem o zwrot wkładów członkowskich a roszczeniem opartym na art. 58 ustawy o skok zachodzą na tyle fundamentalne różnice, że przepis art. 27 § 3 pr. spółdz. nie może być przyjmowany jako podstawa roszczeń syndyka *per analogiam iuris*. Przepis art. 27 § 3 pr. spółdz. i art. 58 ustawy o skok to dwa całkowicie różne światy prawne i księgowo. Po pierwsze, utrata członkostwa w spółdzielni może nastąpić *a vista* – inaczej jest z członkostwem w Kasie Krajowej. Po drugie, inne jest przeznaczenie wkładów członkowskich wniesionych na fundusz udziałowy w spółdzielni a inne wpłat na fundusz stabilizacyjny. Po trzecie, skoro członkami Kasy Krajowej są tylko osoby prawne, które tracą członkostwo w kasie tylko po utracie swojego bytu prawnego, to intencją ustawodawcy jest istotne zawężenie tytułu do roszczeń, o których mowa w art. 58 ustawy o skok. Należy mieć na względzie, że regulacja wyjątkowa nie podlega wykładni rozszerzającej. Ustawa o skok nie zawiera odpowiednika art. 27 § 3 pr. spółdz., a przepis ten nie odnosi się do wpłat na fundusz utworzony w interesie publicznym. Przepis art. 27 § 3 pr. spółdz. chroni interes wierzyciela egzekwującego. Taka postać interesu nie czyni przewagi nad interesem publicznym.

Nie można wykluczyć poglądu, że po ustaniu bytu prawnego kasy wkłady podlegają zwrotowi byłym członkom kasy, która po zakończeniu swojego postępowania upadłościowego utraciła członkostwo w Kasie Krajowej. Niemniej koncepcja taka mocno wykracza poza brzmienie ustawy. Członkowie kasy, która po zakończeniu swojego postępowania upadłościowego utraciła członkostwo w Kasie Krajowej, nie mają tytułu prawnego do otrzymania takich wpłat.

Wykładnia językowa (gramatyczna) art. 58 ustawy o skok

1. Priorytet wykładni językowej

W teorii prawa, jak już o tym wspomniano, wykładnia językowa ma priorytetowe znaczenie. Czy jest możliwa wykładnia językowa art. 58 ustawy o skok prowadząca do logicznych i spójnych wniosków? Należy założyć działanie rozsądnego ustawodawcy. Zasada poprawnej legislacji określa kryteria tworzenia prawa, których ustawodawca musi przestrzegać dla zapewnienia skuteczności prawa oraz zaufania i szacunku dla prawa ze strony jego adresatów. Uchwalane przepisy winny być racjonalne¹⁸.

Ponieważ wynik wykładni odnosi się do funduszu stabilizacyjnego Kasy Krajowej o szczególnym przeznaczeniu prawno-ekonomicznym, wyrażającym się w ochronie interesu publicznego, wykładnia językowa (gramatyczna) ma priorytetowe znaczenie. Z uwagi na wyjątkowość regulacji nie jest dopuszczalna wykładnia rozszerzająca.

2. Kontekst art. 21 pr. spółdz.

Zgodnie z art. 21 pr. spółdz.: [...] członek spółdzielni nie może przed ustaniem członkostwa żądać zwrotu wpłat dokonanych na udziały (nie dotyczy to jednak wpłat przekraczających ilość udziałów, których zadeklarowania wymaga statut obowiązujący w chwili żądania zwrotu). Zwrot tych wpłat nie może nastąpić przed zatwierdzeniem sprawozdania finansowego za rok, w którym członek wystąpił z żądaniem oraz w wypadku, gdy jego udziały zostały przeznaczone na pokrycie strat spółdzielni (art. 19 § 2). Sposób i termin zwrotu określa statut.

Oczywiście art. 21 pr. spółdz. dotyczy gatunkowo zupełnie innego roszczenia niż to, o którym mowa w art. 58 ustawy o skok. Z przepisu tego wynikają jednak następujące wnioski: po pierwsze, roszczenie o zwrot wpłat na obowiązkowe udziały powstaje dopiero wraz z ustaniem członkostwa. Przy czym w spółdzielni członkami są zazwyczaj osoby fizyczne. Osoby prawne mogą wystąpić ze spółdzielni np. po otwarciu ich likwidacji albo po ogłoszeniu ich upadłości, co daje im możliwość zużycia przedmiotu zwrotu przed utratą osobowości prawnej. Wreszcie roszczeniami majątkowymi na wypadek utraty członkostwa w spółdzielni można rozporządzać (art. 27 § 1 pr. spółdz.). Po drugie, wymagalność takiego roszczenia jest późniejsza. Zwrot wpłat nie może nastąpić przed zatwierdzeniem sprawozdania finansowego za rok, w którym członek wystąpił z żądaniem. Po trzecie, zwrot wpłat może w ogóle nie nastąpić, jeżeli udziały zo-

¹⁸ Np. wyroki TK z 14 lipca 2010 r., sygn. Kp 9/09, OTK ZU nr 6/A/2010, poz. 59 oraz z 17 maja 2005 r., sygn. P 6/04, OTK ZU nr 5/A/2005, poz. 50 oraz powołane tam orzecznictwo.

stały przeznaczone na pokrycie strat spółdzielni. Tymczasem w przypadku Kasy Krajowej jej członkami są wyłącznie osoby prawne, a ich członkostwo trwa obligatoryjnie do czasu ustania ich osobowości prawnej.

3. Przesłanka „ustania” członkostwa

Z gramatycznej konstrukcji art. 58 ustawy o skok wynika, że przesłanką powstania roszczenia o zwrot wkładów jest „ustanie członkostwa”. Nie jego wysokie prawdopodobieństwo ale fakt ustania członkostwa. *Verba legis* „w razie ustania członkostwa w Kasie Krajowej wkłady [...] podlegają zwrotowi”. Wnioskując *a contrario*, wkłady nie podlegają zwrotowi, jeżeli nie dojdzie do utraty członkostwa.

Lista sytuacji prowadzących do ustania osobowości prawnej kasy, a w konsekwencji do utraty członkostwa w Kasie Krajowej jest krótka. Utrata członkostwa w Kasie Krajowej nie przypomina utraty członkostwa spółdzielcy we spółdzielni. Wymienić należy: a) przypadek przejścia kasy przez inną kasę lub bank krajowy (dobrowolnego lub związanego z decyzją KNF); b) przypadek likwidacji kasy (z mocy prawa, dobrowolnej lub przymusowej); c) przypadek wykreślenia kasy z rejestru przedsiębiorców bez przeprowadzenia likwidacji na zasadzie art. 115 pr. spółdz.; d) przypadek zakończenia postępowania upadłościowego kasy; e) przypadek połączenia kasy przez przejęcie.

4. Bezpodstawność tezy o „zbiorze pustym” w przypadku zastosowania wykładni językowej

Nie jest tak, że art. 58 ustawy o skok nigdy nie będzie miał zastosowania, skoro roszczenie powstaje po ustaniu członkostwa w kasie, a po tym zdarzeniu nie istnieje podmiot, który miałby zdolność prawną czy zdolność do czynności prawnych. Ustawodawca wskazuje na tytuł do zwrotu wpłat, ale nie precyzuje, do czyich rąk ów zwrot miałby nastąpić. Przepis art. 58 ustawy o skok znajduje zastosowanie, gdy ustaje byt prawny danej kasy, ale istnieje jej następcą prawny pod tytułem generalnym (ogólnym, uniwersalnym).

W przypadku połączenia kas dochodzi do utraty bytu prawnego kasy przejmowanej i generalnej sukcesji po stronie kasy przejmującej. W przypadku łączenia się kas z chwilą ustania bytu prawnego przez kasę przejmowaną i utraty jej statusu członka w Kasie Krajowej powstaje roszczenie o zwrot wkładów, które na zasadzie sukcesji uniwersalnej¹⁹ przysługuje kasie przejmującej. Zwrot

¹⁹ Por. A. Mariański, *Sukcesja praw i obowiązków publicznoprawnych – rozważania na tle art. 494 § 2 i 5 KSH – polemika*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 12, s. 49; M.J. Nowak, Z. Olech, *Regulacja sukcesji administracyjnoprawnej w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008, nr 1, s. 39; A. Piotrowska, *Sukcesja praw i obowiązków publiczno-*

nastąpi w zakresie wolnych środków funduszu stabilizacyjnego, proporcjonalnie do wysokości wkładów wniesionych przez poszczególnych członków. Kwota wolnych środków funduszu stabilizacyjnego jest ustalana na dzień zatwierdzenia sprawozdania finansowego za rok, w którym sukcesor uniwersalny byłego członka wystąpił z żądaniem zwrotu. Kwota podlegająca zwrotowi płatna jest jednorazowo w ciągu 30 dni, licząc od dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego Kasy Krajowej za rok, w którym zgłoszono żądanie zwrotu.

Zgodnie z art. 74c ust. 3 i 4 ustawy o skok w przypadku gdy Kasa Krajowa odmówi udzielenia pomocy z funduszu stabilizacyjnego, Komisja Nadzoru Finansowego może podjąć decyzję o przejęciu kasy (albo o przejęciu wybranych praw majątkowych lub wybranych zobowiązań kasy przez inną kasę), za zgodą kasy przejmującej²⁰. W przypadku braku zgody innej kasy na przejęcie kasy lub braku możliwości przejęcia kasy przez inną kasę Komisja Nadzoru Finansowego, uwzględniając potrzebę ochrony stabilności rynku finansowego i bezpieczeństwa środków zgromadzonych na rachunkach kasy, może podjąć decyzję o przejęciu kasy albo o przejęciu wybranych praw majątkowych lub wybranych zobowiązań kasy przez bank krajowy bądź instytucję kredytową – za ich zgodą, albo decyzję o likwidacji kasy. Jakie są konsekwencje przejęcia kasy? Na podstawie art. 74 i ust. 5 ustawy o skok kasa przejmująca, bank krajowy przejmujący albo instytucja kredytowa przejmująca składa do właściwego rejestru sądowego wniosek o wykreślenie z rejestru przejmowanej kasy. Wąskie ujęcie podstaw zwrotu wpłat jest w pełni zgodne z charakterem prawnym i przeznaczeniem funduszu stabilizacyjnego.

Dalej: powstanie tytułu prawnego o zwrot wkładu, wniesione przez kasę na fundusz stabilizacyjny dopiero w razie „ustania członkostwa” spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, ma sens, gdyż w zasadzie chroni taką wierzytelność kasy przed egzekucją. Postępowanie egzekucyjne nie może toczyć się przeciwko dłużnikowi po utracie przez dłużnika bytu prawnego (zgodnie z art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. podstawą do umorzenia egzekucji jest brak zdolności sądowej dłużnika). Nie ma przy tym analogii pomiędzy wierzytelnością o zwrot wkładów wniesionych na fundusz stabilizacyjny a sytuacją spółdzielcy, o której mowa w art. 27 § 3 pr. spółdz. Zgodnie z tym przepisem jeżeli egzekucja z innego majątku członka okaże się bezskuteczna, a przepis szczególny nie stanowi inaczej, wierzyciel członka może skierować egzekucję do wniesionych przez członka wkładów. W takim wypadku roszczenie członka o zwrot wkładów lub

prawnych – rozważania na tle art. 494 § 2 i 5 KSH, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 9, s. 20; E. Skorczyńska, Sukcesja publicznoprawna w procesie łączenia się spółek na tle pojęcia następstwa prawnego w prawie administracyjnym, „Prawo Spółek” 2003, nr 11, s. 15.

²⁰ D. Duda, *Przejęcie spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej na podstawie decyzji administracyjnej Komisji Nadzoru Finansowego*, „Prawo i Wiąż” 2018, nr 1, s. 54.

ich równowartości staje się wymagalne po upływie sześciu miesięcy od dnia zajęcia wkładów, chyba że wymagalność tego roszczenia nastąpiła wcześniej na podstawie innych przepisów. Trudno byłoby przyjąć pogląd, że interes publiczny miałby ustąpić prywatnemu interesowi wierzyciela egzekwującego.

Masa upadłości obejmuje z kolei majątek (w tym wierzytelności) upadłego istniejący w dacie ogłoszenia upadłości albo nabyty w jego trakcie²¹. Do masy upadłości nie mogą należeć wierzytelności powstające po ustaniu osobowości prawnej upadłego.

Powstanie tytułu prawnego o zwrot wkładu, wniesione przez kasę na fundusz stabilizacyjny dopiero w razie „ustania członkostwa” spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, odpowiada nieinwestycyjnemu charakterowi wpłat, a także ochronie funduszu stabilizacyjnego jako funduszu własnego Kasy Krajowej. Tytuł do zwrotu wkładów jest zatem wyraźnie ograniczony.

5. Wspierające argumenty z wykładni historycznej i systemowej

Wykładnię językową i płynące z niej wnioski wspiera wykładnia historyczna i systemowa. W uzasadnieniu propozycji regulacji z 2009 r. napisano krótko: „Art. 56 projektu określa zasady zwrotu środków wniesionych na fundusz stabilizacyjny w razie ustania członkostwa kasy w Kasie Krajowej”²². Niemniej w projekcie znajdowała się jeszcze jedna bardzo ważna regulacja, o charakterze normy przejściowej. Otóż zgodnie z uzasadnieniem projektu ustawy „Art. 84 przewiduje, że w latach 2009–2010 z funduszu stabilizacyjnego mogą być finansowane wydatki na pokrycie roszczeń członków kas w razie ich upadłości lub wykreślenia z rejestru bez prowadzenia postępowania upadłościowego”. Czy zatem ustawodawca mógł być zakładać, teoretycznie możliwe, bezpośrednie pokrycie roszczeń członków upadłych kas i dodatkowo wypłatę na rzecz syndyka upadłej kasy wkładów wniesionych na fundusz stabilizacyjny?²³ Przecież nawet

²¹ D. Chrapoński, *Wylączenia z masy upadłości*, C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 23; A. Witosz, *Skutki upadłości w okresie odrębnego zarządu majątkami połączonych spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005, nr 5, s. 4; K. Oplustil, *Roszczenie wierzyciela o zabezpieczenie a instytucja odrębnego zarządu przy połączeniach spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 1, s. 49 i n.; P. Pogonowski, *Mienie wchodzące w skład masy upadłości – wybrane zagadnienia*, „Prawo Spółek” 1999, nr 6, s. 35 i n.; J. Kaczor, *Sytuacja wkładu niepieniężnego w masie upadłościowej spółki z o.o.*, „Prawo Spółek” 1999, nr 7–8, s. 19 i n.

²² Druk 1876 Sejmu VI Kadencji z dnia 18 marca 2009 r. – uzasadnienie projektu ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.

²³ Ustawa została uchwalona przez Sejm i Senat 5 listopada 2009 r., 9 listopada Marszałek Sejmu przekazał ustawę do podpisu Prezydentowi, 30 listopada Prezydent zdecydował przed podpisaniem ustawy o zwróceniu się z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego. Przepis art. 91 ust. 1 i 2 ustawy o skok (projektowany art. 84) ostatecznie okazał się normą prawną „pustą”. Z tej przyczyny wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 stycznia 2012 r., Kp 10/09 zakwestionował jej konstytucyjność. Okoliczność powyższa nie umniejsza wagi przedstawionego

w Prawie spółdzielczym zwrot wpłat udziałowych dla byłego spółdzielcy może w ogóle nie nastąpić, jeżeli jego udziały zostały przeznaczone na pokrycie strat spółdzielni.

Przepis art. 58 ustawy o skok rodzi bardzo poważne wątpliwości konstytucyjne. W szczególności dotyczy to uszczerbku w interesie publicznym w kontekście możliwości zubożenia funduszu stabilizacyjnego dla zaspokojenia interesu prywatnego. Nadto przepis ten jest systemowo zbędny.

Podsumowanie

Środki pieniężne wnoszone przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe na wyodrębniony w Kasie Krajowej fundusz stabilizacyjny, o których mowa w art. 55 ust. 1 ustawy o skok, mają szczególny charakter prawny. Podstawą gromadzenia środków funduszu jest ustawa. Fundusz stabilizacyjny, tworzony w interesie publicznym, jest konstrukcyjną przeciwwagą dla braku obowiązku zgromadzenia przez kasy funduszu założycielskiego (na wzór obowiązku nałożonego na banki). Koncepcja funduszu stabilizacyjnego obecna jest w prawie modelowym dla związków kredytowych. Fundusz stabilizacyjny tworzony jest przede wszystkim z cyklicznych wpłat wnoszonych przez członków, którzy podlegają obligatoryjnemu zrzeszeniu w Kasie Krajowej od początku swojej osobowości prawnej, aż do jej ustania. Fundusz stabilizacyjny jest elementem szerszego systemu gwarancji stabilności finansowej instytucji depozytowo-pożyczkowych. Dysponowanie funduszem stabilizacyjnym może nastąpić tylko w celach zgodnych z ustawą. Uszczuplenie zasobów funduszu dla realizacji partykularnych celów prywatnych może nastąpić tylko na podstawie przepisów prawa podlegających ścisłej, restrykcyjnej wykładni. Roszczenie o zwrot wpłat dokonanych na fundusz stabilizacyjny nie powstaje przed ustaniem członkostwa kasy w Kasie Krajowej, a ustanie członkostwa w Kasie Krajowej jest następstwem utraty osobowości kasy. Ogranicza to zastosowanie art. 58 ustawy o skok do tych przypadków, w których istnieje sukcesor pod tytułem uniwersalnym po kasie tracącej byt prawny.

W przypadku ogłoszenia upadłości kasy nie powstaje roszczenie o zwrot środków, o których mowa w art. 55 ust. 1 ustawy o skok. Fakt upadłości nie jest przyczyną przyspieszenia powstania czy przyspieszenia wymagalności wierzytelności, która przysługiwałaby upadłemu. Ponieważ warunkiem *sine qua non* powstania wierzytelności o zwrot wpłat na fundusz stabilizacyjny jest ustanie członkostwa w Kasie Krajowej, a to z kolei następuje po utracie osobowości

argumentu. Trybunał nie odniósł się bowiem do treści merytorycznej normy, ale do okoliczności *post factum*, że dotyczyła ona czasu przed wejściem w życie ustawy.

prawnej kasy, wierzytelność taka nie wchodzi do masy upadłości. Syndyk masy upadłości nie ma tytułu ani do dochodzenia roszczeń, o których mowa w art. 58 ustawy o skok, ani do ich zbycia osobie trzeciej.

Bibliografia

- Adamus R., *Bankruptcy and Restructuring Law in Poland*, „Societas et Iurisprudentia” 2019, vol. VII, issue 2.
- Adamus R., *Kategoria zaspokojenia wierzytelności handlowych współnika upadłej spółki*, „Monitor Prawa Bankowego” 2019, nr 5.
- Adamus R., *Legally protected cultural goods and bankruptcy proceedings*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne” 2020, nr 18(2).
- Adamus R., *Likwidacja masy upadłości. Zagadnienia praktyczne*, Difin, Warszawa 2014.
- Adamus R., *Liquidation of the bankruptcy estate in Poland*, „Bratislava Law Review” 2020, vol. IV, no. 1.
- Adamus R., *Materialnoprawne skutki ogłoszenia upadłości*, [w:] *System prawa handlowego*, red. S. Włodyka, A. Szumański, t. 6: *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, C.H. Beck, Warszawa 2020.
- Adamus R., *Pactum de non cedendo a upadłość likwidacyjna*, „Monitor Prawniczy” 2008, nr 16.
- Adamus R., *Upadłość a hipoteka na mieniu upadłego*, LexisNexis, Warszawa 2009.
- Adamus R., *Upadłość a zobowiązania cywilnoprawne*, Difin, Warszawa 2013.
- Adamus R., *Zagadnienie odpowiedzialności za straty bilansowe członków spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej w upadłości*, [w:] *Prawo prywatne w służbie społeczeństwu. Księga pamiątkowa poświęcona pamięci Profesora Adama Jedlińskiego*, red. P. Zakrzewski, D. Bierecki, Spółdzielczy Instytut Naukowy, Sopot 2019.
- Adamus R., „*Życie po życiu*” spółki kapitałowej, „Jurysta” 2010, nr 1.
- Ancyparowicz G., *Sytuacja prawna a standing finansowy spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Pieniądze i Więź” 2015, nr 19.
- Bekieszczuk K., *Nadzór KNF nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011.
- Bielski P., *Niezarobkowy charakter działalności jako cecha konstrukcyjna spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej*, „Rejent” 2006, nr 6.
- Cieślak S., *Długi masy upadłościowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1996, nr 5.
- Chrapoński D., *Wylączenia z masy upadłości*, C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Duda D., *Przejęcie spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej na podstawie decyzji administracyjnej Komisji Nadzoru Finansowego*, „Prawo i Więź” 2018, nr 1.
- Fedorowicz M., *Bankowy Fundusz Gwarancyjny jako organ przymusowej restrukturyzacji*, [w:] *Praktyczne i teoretyczne problemy prawa finansowego wobec wyzwań XXI wieku*, red. J. Gliniecka, A. Drywa, W. Juchniewicz, T. Sowiński, CeDeWu, Gdańsk 2017.
- Flejterski S., *Dywersyfikacja struktur we współczesnej bankowości – podejście teoretyczne*, „Bank i Kredyt” 1999, nr 5.
- Galbarczyk T., *Funkcjonowanie spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce – stan obecny i perspektywy rozwoju*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H: Oeconomia” 2010, vol. 44, nr 2.

- Glabas M., *Kwalifikowanie i zaspokajanie wierzytelności w postępowaniu upadłościowym*, „Prawo Spółek” 1997, nr 2.
- Golec M., *Adekwatność kapitałowa jako miara bezpieczeństwa działalności spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2015, nr XVI (8).
- Golec M., *Regulacje ryzyka działalności kredytowej spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w porównaniu do banków*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2016, nr 4 (82).
- Golec M., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe na rynku usług finansowych w Polsce*, Wyd. WSB, Poznań 2004.
- Golec M., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe wobec instrumentów polityki pieniężnej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2014, t. 56, nr 5.
- Golec M., *System gwarantowania depozytów w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych*, „Ekonomiczne Problemy Usług” 2009, nr 38.
- Golec M., *Systemowe obciążenia finansowe spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, „Bezpieczny Bank” 2014, nr 3.
- Golec M., *Systemowe obciążenia finansowe spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych i banków*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie” 2016, nr 1.
- Herbert A., Pawłowski S., Zakrzewski P., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Jackowski M., Wojech T., *Zachowanie podmiotowości przez spółkę kapitałową po zakończeniu likwidacyjnego postępowania upadłościowego*, „Fenix.PL” 2010, nr 2.
- Janda P., *Kolejność zaspokajania wierzycieli osobistych w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015, nr 11.
- Janda P., *Pojęcie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, „Przegląd Sądowy” 2006, nr 6.
- Janda P., *Zaspokojenie roszczeń wierzycieli jako cel postępowania upadłościowego*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 10.
- Jaworski W.L., *System bankowy i jego otoczenie*, [w:] *Bankowość. Podręcznik akademicki*, red. W.L. Jaworski, Z. Zawadzka, Poltext, Warszawa 2002.
- Jedliński A., *Członkostwo w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej*, LexisNexis, Warszawa 2002.
- Jedliński A., *Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa: zagadnienia konstrukcji prawnej*, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2001.
- Jedliński A., *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe – zarys systemowego ujęcia*, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2002.
- Jedliński A., Kaczyński L., *Zagadnienie prawne umów zawieranych przez Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe z pracodawcami*, „Państwo i Prawo” 1998, nr 8.
- Jurkowska A.M., *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe*, „Głosa” 1999, nr 1.
- Kaczor J., *Sytuacja wkładu niepieniężnego w masie upadłościowej spółki z o.o.*, „Prawo Spółek” 1999, nr 7–8.
- Kamińska K., *Kasy Stefczyka i Komunalne Kasy Oszczędności jako lokalne instytucje*, „Zeszyty Naukowe WSHE”, t. IV: *Nauki Prawne*, Włocławek 1999.
- Kędziński L., *Decyzje w zarządzaniu finansami Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych*, „Studia Gdańskie” 2009, t. VI.
- Kil K., Miklaszewska E., *Determinanty generowania kredytów gospodarczych w okresie pokryzysowym na przykładzie polskiego sektora banków spółdzielczych*, „Kwartalnik Kogium Ekonomiczno-Społeczny Studia i Prace” 2015, nr 23 (2).

- Kłodnicki D., *Podział funduszy masy upadłości*, „Prawo Spółek” 1998, nr 10.
- Kohorewicz T., *Umorzenie postępowania upadłościowego*, „Prawo Spółek” 1998, nr 3.
- Kołodziej E., *Banki spółdzielcze jako uczestnik rynku usług bankowych*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” 2014, nr 6(XVI).
- Kos M., Sierakowski B., *Zakończenia postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku spółki kapitałowej a dalsze jej istnienie*, „Monitor Prawa Bankowego” 2014, nr 5.
- Kosikowski C., *Publiczne prawo bankowe*, PWE, Warszawa 1999.
- Kotliński G., Waliszewski K., *Instytucje parabankowe na rynku usług bankowych w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2012.
- Kupis P., *Dysfunkcje postępowań upadłościowych*, „Biuletyn PTE” 2017, nr 2.
- Leśniak M., *Zaspokojenie wiarytelności zabezpieczonych prawem zastawu w sytuacji upadłości zastawcy*, „Rejent” 1998, nr 5.
- Lukaszewicz-Kamińska A., *Zrównoważony model działania spółdzielczej instytucji finansowej w Polsce*, „Pieniądze i Więź” 2015, nr 4 (69).
- Malinowski M., Rudolf P., Sowińska-Kobelak D., Szupowski M., *Prawa i obowiązki członków SKOK – analiza prawna*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2014.
- Mariańska A., *Sukcesja praw i obowiązków publicznoprawnych – rozważania na tle art. 494 § 2 i 5 KSH – polemika*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 12.
- Marszałkowska-Krześ E., Gil I., *Znaczenie i skutki zabezpieczeń rzeczowych w przypadku ogłoszenia upadłości*, [w:] *Wokół rekodyfikacji prawa cywilnego. Prace jubileuszowe*, red. P. Stec, M. Załucki, OW AFM, Kraków 2015.
- Morawski L., *Zasady wykładni prawa*, TNOiK, Toruń 2010.
- Morawski W., *Zarys dziejów Komunalnych Kas Oszczędności w Polsce*, „Bank i Kredyt” 1991, nr 10.
- Nowak M.J., Olech Z., *Regulacja sukcesji administracyjnoprawnej w kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2008, nr 1.
- Ochociński S., *W stulecie spółdzielczości kredytowej w Polsce*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny” 1961, nr 23(2).
- Oplustil K., *Roszczenie wierzyciela o zabezpieczenie a instytucja odrębnego zarządu przy połączeniach spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 1.
- Orzeszko T., *Banki Spółdzielcze w Polsce. Ekonomiczne i finansowe warunki rozwoju*, Wyd. WSB, Poznań 1998.
- Pałys J., *Skarbowe długi upadłego*, „Prawo Spółek” 1998, nr 10.
- Pannert M., *Cele prawa upadłościowego i naprawczego*, „Radca Prawny” 2008, nr 6.
- Piechota P., Kołodziejczyk M., *Pozycja i znaczenie Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych w polskim systemie finansowym*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2011, nr 640.
- Piotrowska A., *Sukcesja praw i obowiązków publicznoprawnych – rozważania na tle art. 494 § 2 i 5 KSH*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 9.
- Pogonowski P., *Mienie wchodzące w skład masy upadłości – wybrane zagadnienia*, „Prawo Spółek” 1999, nr 6.
- Pruski J., Szambelańczyk J., *Systemy gwarantowania depozytów w sieciach bezpieczeństwa finansowego na tle konsekwencji globalnego kryzysu finansowego*, „Bezpieczny Bank” 2014, nr 4(57).

- Pulka Z., *Podstawy prawa. Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Forum Naukowe, Poznań 2012.
- Rachuba J., *Działalność kredytowa banków spółdzielczych w Polsce*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2017, nr 1(85).
- Rogowski W., *Nowe koncepcje i regulacje nadzoru finansowego: nadzór makroostabilnościowy, nadzór bankowy SKOK, instrumenty finansowe*, Oficyna Allerhanda, Kraków–Warszawa 2014.
- Rutkowski B., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe jako instytucje finansowe*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio H: Oeconomia” 2011, vol. 45, nr 2.
- Rzeczycka A., Goławska-Witkowska G., *Efektywność funkcjonowania wybranych instytucji finansowych – analiza porównawcza Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych i banków spółdzielczych*, [w:] *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe – charakterystyka, rozwój, otoczenie*, red. J. Ossowski, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2007.
- Skalniak F., *Zarys historii polskiej spółdzielczości kredytowej*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 1992.
- Skorczyńska E., *Sukcesja publicznoprawna w procesie łączenia się spółek na tle pojęcia następstwa prawnego w prawie administracyjnym*, „Prawo Spółek” 2003, nr 11.
- Srokosz W., *Charakter prawny nadzoru nad Spółdzielczymi Kasami Oszczędnościowo-Kredytowymi*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2007, nr 10.
- Srokosz W., *Instytucje parabankowe w Polsce*, Wolters Kluwer business, Warszawa 2011.
- Srokosz W., *Nadzór nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi a zintegrowany nadzór finansowy*, „Prawo Bankowe” 2007, nr 6.
- Srokosz W., *Nadzór nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi według ustawy o SKOK z 2009 r.*, „Monitor Prawa Bankowego” 2010, nr 6.
- Stelmach J., *Współczesna filozofia interpretacji prawniczej*, WUJ, Kraków 1999.
- Strzelecki A., *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe w polskim systemie bankowym*, „Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania UKW” 2013, t. 3.
- Sura R., Zawadzka P., Zimmerman P., *Ustawa o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Szafrański A., *Konstytucyjna wolność gospodarcza na tle historii idei i gospodarki*, C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Szambelańczyk J., *Banki spółdzielcze w Polsce w procesach zmian systemowych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006.
- Szewczyk Ł., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe jako uczestnicy systemu gwarantowania depozytów*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2017, nr 325.
- Szopa B., Szopa A., *Wykluczenie finansowe a wykluczenie społeczne*, „Zeszyty Naukowe Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego” 2011, nr 11.
- Szpringer W., *Polskie regulacje bankowe*, Difin, Warszawa 2000.
- Szpringer W., *Wpływ instytucji parabankowych na bezpieczeństwo i stabilność rynków finansowych*, „Bezpieczny Bank” 1998, nr 4.
- Szyguła A., *Czynniki rozwoju działalności depozytowo-kredytowej banków spółdzielczych w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2012, nr 45.

- Warchlewska A., *Banki spółdzielcze w zapobieganiu wykluczeniu finansowemu*, [w:] *Wybrane historyczne i współczesne aspekty rozwoju banków spółdzielczych w Polsce*, red. M. Stefański, WSHE, Włocławek 2012.
- Wiszniewski E., *Rewolucja czy normalizacja rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych?*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2014, nr 373.
- Witalec R., *Spółdzielczość kredytowa systemu Schulzega w Małopolsce w latach 1873–1939*, Instytut Pamięci Narodowej, Rzeszów–Warszawa 2008.
- Witosz A., *Likwidacja a czynności likwidacyjne*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2010, nr 5.
- Witosz A., *Skutki upadłości w okresie odrębnego zarządu majątkami połączonych spółek kapitałowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2005, nr 5.
- Witosz A., *Wykonanie układu likwidacyjnego a byt prawny upadłego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 8.
- Wyrzykowski W., *Z problematyki umorzenia postępowania upadłościowego spółki akcyjnej*, „Prawo Spółek” 2008, nr 1.
- Zakrzewski P., *Wprowadzenie do Zasady Międzynarodowego Związku Spółdzielczego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2005, z. 1.
- Zalcewicz A., *Problemy prawne nadzoru Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2004, nr 10.
- Żyżyński J., *Konsekwencje wprowadzenia nowych regulacji dotyczących spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych – wybrane aspekty mikroekonomiczne i finansowe*, [w:] *Prawne i ekonomiczne determinanty rozwoju spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce*, red. J. Ossowski, Fundacja na Rzecz Polskich Związków Kredytowych, Sopot 2010.

Abstract

Inadmissibility of the return of payments to the stabilization fund to the trustee of the bankrupt credit union. Part II

The two-part study analyzes the problem of the admissibility of a demand by the trustee of a bankrupt credit union to return payments made to the stabilization fund. It is not only the issue of the existence or non-existence of a civil law claim. The real essence of the presented dilemma is the question of the admissibility of limiting the statutory attribute of the National Credit Union performed in the public interest. The stabilization fund plays a special role in the entire financial system. The essence of the operation of the cash register is the idea of financial self-help, consisting in mutual crediting of the members of the cash register from the funds accumulated in the cash register, as well as the non-profit nature of the conducted activity, with the existence of a social bond between the members of the cash register.

Key words: bankruptcy, cooperative savings and credit union, National Credit Union, stabilization fund, return of payments

Streszczenie

Niedopuszczalność zwrotu wpłat na fundusz stabilizacyjny na rzecz syndyka upadłej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, cz. 2

W dwuczęściowym opracowaniu analizowany jest problem dopuszczalności żądania przez syndyka upadłej spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej zwrotu wpłat wniesionych na fundusz stabilizacyjny. Nie jest to tylko zagadnienie istnienia bądź braku istnienia roszczenia cywilnoprawnego po stronie syndyka. Rzeczywistą istotą przedstawionego dylematu jest pytanie o dopuszczalność ograniczenia ustawowego atrybutu Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej wykonywanego w interesie publicznym. Fundusz stabilizacyjny odgrywa bowiem szczególną rolę w całym systemie finansowym. Istotą działania kasy jest idea samopomocy finansowej, polegająca na wzajemnym kredytowaniu się członków kasy ze zgromadzonych w kasie środków pieniężnych, a także niezarobkowy charakter prowadzonej działalności, przy istnieniu więzi społecznej pomiędzy członkami kasy.

Słowa kluczowe: upadłość, spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa, Kasa Krajowa, fundusz stabilizacyjny, zwrot wpłat